

Völgyi Péterné Reich Márta

Takács Etel emlékére

Méltóságteljes és megható emlékezés színhelye volt 2009. január 19-én az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kara, az egyetem Kazinczy utcai épülete. A Neveléstudományi Intézet és a Takács Etel Pedagógiai Alapítvány kezdeményezésére termet neveztek el Takács Etelről, a XX. század második felének kimagasló pedagógusáról. A mai pedagógustársadalom szinte minden tagja kapcsolatba kerülhetett Takács Etellel: némelyek a tanítványai voltak, némelyek munkatársai, és a legtöbben tankönyveiből, munkafüzetéből tanulták a magyar nyelvtant. A teremavatón köszöntőt mondott M. Nádasi Mária egyetemi tanár, a tanítványok nevében pedig Csordásné Bölcsics Márta magyar nyelv és irodalom szakos tanár, iskolaigazgató méltatta Takács Etelt, a pedagógust és az embert. A hivatalos beszédek után a jelenlévők közül többen is hozzászóltak, saját emlékeikkel egészítették ki az elhangzottakat.

Magam is a hozzászólók között voltam, hiszen abban a ritka szerencsében részesültem, hogy Eta néni életem szinte minden jelentős eseményében fontos szerepet játszott. 37 évig voltunk egymással kapcsolatban. Ez a kapcsolat részemről mindig feltétel nélküli csodálattal, a legteljesebb bizalommal, hittel párosult, az ő részéről – legalábbis én így éreztem – tele volt jóindulattal, odafigyeléssel, féltő szeretettel. Az ő hatására lettem magyar–francia szakos tanár, és minden bizonnyal abban is része van, hogy talán nem véletlenül vagyok 40. éve a pályán.

1955-ben az akkori Trefort utcai Ságvári Endre Általános Iskola és Gimnázium 5. osztályos tanulójaként találkoztam vele először. Akkor az irodalmi szakkört vezette, amelynek én is tagja voltam. Csodálatos irodalmi játékokat szervezett, múzeumba, színházba vitt minket, észrevétlenül nevelt olvasóvá, az értékes irodalmat megbecsülő és szerető diákká. Állandó szereplői voltunk a vers- és prózamondó versenyeknek, és az egyik iskolai ünnepélyre Eta néni dramatizálta számunkra Arany János *Pázmán lovag* című vígballadáját, amellyel nagy sikert arattunk.

Ugyanebben a gimnáziumban két évig magyartanárom és osztályfőnököm is volt. Feledhetetlenek voltak az órái. Különösen szívesen emlékszem vissza a nyelvtanórák tiszta logikájára, hangulatos nyelvi játékaira. Osztályfőnökként két nagyobb kirándulásra vitt bennünket, egyszer a Balaton körül utazgattunk, egyszer pedig Lillafüreden és környékén, ahol még a radványi sötét erdőbe is bemerészkedtünk.

Empátiája, embersége messze túlment azon a fokon, amelyet általában egy tanártól jogosan elvárnak a tanítványai. 1959 karácsonyán életem egyik legnagyobb színházi élményével ajándékozott meg. Az osztálytársaimmal régi diákszokás szerint kihúztuk egymás nevét, hogy karácsonyra meglepetéseket készítsünk egymásnak. Az az osztálytársam, aki engem húzott, az ajándékozás napján otthon felejtette a nekem szánt kis csomagot. Nehezen sikerült a csalódottságomat leplezni. Eta néni a többiektől megtudta a történeteket, és behívott a tanáriba. – Tudom, hogy nagyon rosszul érzed most magad – mondta –, engedd meg, hogy megpróbáljalak kárpótolni! – és átadott egy színházjegyet, amely a régi, Blaha Lujza téri Nemzeti Színházba szólt, a híres Arthur Miller darab, *Az ügynök halála* előadására. – Ha elfogadod, együtt megyünk színházba.

Azóta sem felejtettem el azt az előadást, amelynek főszerepében még láthattam alig néhány héttel halála előtt az egyik legnagyobb magyar színészt, Tímár Józsefet, olyan színművészek között, mint Kállai Ferenc, Kálmán

György, Somogyi Erzs, Balázs Samu. Örömet csak tetézte, hogy legkedvesebb tanárommal mehettem színházba.

1961-ben Eta néni az ELTE Pedagógiai Tanszékére került. Hamarosan én is követtem az egyetemre, mivel 1964-ben magyar–francia szakra nyertem felvételt. Harmadévben Eta néni didaktikát tanított az évfolyamunknak. Talán az ő vizsgájára készültem a legjobban, mert képtelenségnek tartottam, hogy felkészületlenül jelenjek meg előtte.

Kapcsolatunk a továbbiakban sem szakadt meg. 1969-ben kezdtem tanítani a Gárdonyi Géza (az akkori Rajk László) Általános Iskolában. Sokáig vívódtam, hogy középiskolai tanári diplomával elmenjek-e általános iskolába tanítani, de gimnáziumi állás nem lévén, más lehetőségem nem volt. Felkerestem Eta nénit, aki arra biztatott, hogy fogadjam el az állást. Nemcsak biztatott, hanem segített is. Több órát meglátogatta, kísérleti stádiumban lévő munkafüzetéből fejezeteket adott kipróbálásra, rendszeres konzultációs lehetőséget biztosított számomra. Amikor elkezdtem tanítani, döbbenet fedeztem fel, hogy a szófordulatait, gesztusait használok – annyira belém ivódott tanári egyénisége.

A hetvenes évek végén Eta néni az Országos Pedagógiai Intézet munkatársa lett. Ekkor felajánlotta, hogy vegyek részt egy országos olvasásfelmérés anyagának kódolásában. A kódolás során 3700 4. és 8. osztályos tanuló feladatlapját néztem át, és megdöbbenem a számtalan, érthetetlen helyesírási hiba láttán. Elkezdtem a hibák összegyűjtését, rendszerezését, majd bemutattam az anyagot Eta néninek. Érdekesnek találta a munkát, és érdemesnek arra, hogy tovább folytassam. Ő ajánlott be Fábrián Pálhoz, az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékének professzorához, aki azt javasolta, hogy készítsék ebből az anyagból doktori disszertációt. A munka elkészült, és 1985 júniusában megkaptam nyelvészdoktori diplomámat. Eta néni segítségével, akkor már férjezett asszonyként, két kisgyerekekkel nem biztos, hogy lett volna elég kitartásom a diploma megszerzéséhez.

A következő évben, 1986-ban Eta néni már a Tanárképző Főiskolán tanított. Megkérdezte, hogy nem volna-e kedvem tanárjelöltekkel foglalkozni, szakvezetői munkát vállalni. Nagyon nagy megtiszteltetésnek éreztem ezt a lehetőséget, hiszen ez azt jelentette, hogy Eta néni főiskolai tanítványaival a gyakorlati munka során én foglalkozhattam, és így közvetlen munkatársakká váltunk. Sok esetben konzultáltunk egymással, és mindig azt éreztem, hogy Eta néni maximálisan kiáll a hallgatók mellett, nagyon szereti és megérti őket. Követel tőlük, de ad is nekik, méghozzá olyan szakmai, pedagógiai tudást, amely elengedhetetlen a tanári pályán. Nemcsak a nyelvtan tanáraként, hanem igazi pedagógusként foglalkozott a tantárgy tanítása közben felmerült nevelési problémákkal. A mondatelemzés pontosságán kívül az is érdekelte, hogy adott esetben hogyan reagál a tanár a tanulók egyes megnyilvánulásaira, és arra is rászoktatta tanítványait, hogy vegyék észre az általa írt munkafüzetek feladataiban rejlő nevelési lehetőségeket. Fontosnak tartotta, hogy a hallgatók nagyon pontosan fogalmazzák meg az órán feltett kérdéseiket, és azt is, hogy sokféle módszerrel igyekezzenek megmutatni a tanulóknak a nyelvtan szépségeit, érdekességeit. Feladatait az életszerűség jellemezte, hiszen nem írásztal mellett születtek, hanem a napi gyakorlatban, mindegyiket többszörösen kipróbálta, és csak azok kerültek be véglegesen a munkafüzetébe, amelyek kiállták a próbákat. Eta néni többször látogatta meg a hallgatókkal együtt az óráimat, és az ezeket követő szakmai megbeszéléseken már gyakorló tanárként is nagyon sokat tanultam tőle. Magam is több alkalommal próbáltam ki néhány fejezetet készülő munkafüzetéből, és mindig azt tapasztaltam, hogy ezek a feladatok közel álltak a gyerekekhez. Példáit a mindennapi életből vette, és szívesen oldotta a munka nehézségét hangulatos versidézetekkel, anekdotákkal, szállóigékkel.

Rendkívül szerény, magánéletét háttérben tartó ember volt. Egyetlen egyszer, halála előtt kevéssel tett csak egy személyes megjegyzést, hadd idézzem ezt most fel. A 6. évfolyamon egy hallgató a számnév tanításából tartott vizsgatanítást, amelyre a főiskoláról Eta néni jött ki. A tankönyvben a dátumírás többféle lehetőségét a január 17-i dátummal mutatta be. A szünetben váratlanul hozzám fordult, és megkérdezte:

- Gondolom, nem tudod, miért éppen ezt a napot választottam?

Természetesen nem tudtam.

- Ez egyszer elgyengültem, ez a születésnapom dátuma.

1992. január 17-én lett volna a 71. születésnapja. Ezen a napon temették el Takács Etelt, azt a tanárt, aki tudásával, emberségével, egész életével kiérdemelte, hogy termet nevezzenek el róla az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karának épületében.

Befejezésül álljon itt egy elgondolkodtató idézet Takács Etel Pedagógiai szituáció a tanítási órán című előadásából, amely a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága és az Országos Pedagógiai Intézet 1968. április 17-i munkaértekezletén hangzott el, és a Pedagógiai Szemle 1968. évi 9. számában jelent meg.

„A tanítási órán megfigyelhető jelenségeket és a meghatározó tényezőket is összegezve azt mondhatjuk, hogy a pedagógiai szituáció lényege a nevelő és a növendékek kapcsolata, mindazon objektív és szubjektív tényezőkkel együtt, amelyeknek ebben a kapcsolatban szerepük van. A különféle objektív és szubjektív tényezők pedig akkor és azáltal lesznek a pedagógiai szituáció elemeivé, ha a nevelő és a növendékek együttműködésével megvalósuló pedagógiai folyamatra valamilyen hatást gyakorolnak. A pedagógiai szituáció bonyolult hatásrendszerében a legintenzívebb, a domináns hatás a tanártól irányul a tanulók felé. A tanítási órák nagy száma, az a mintegy 12 ezer pedagógiai szituáció, amelyben a tanuló iskolai élményanyaga felhalmozódik, arra figyelmeztet bennünket, hogy sorsdöntő hatások érik itt a tanulókat, és hogy nem csupán és nem is elsősorban azt tanulják meg az egész életre kiható érvénnyel, amit a tanár tanít.”

Völgyi Péterné Reich, Mária: In memory of Etel Takács

Az írás szerzőjéről

Völgyi Péterné Reich Mária

Gárdonyi Géza Általános Iskola, Budapest, Magyarország

maria.reich[kukac]wipptal.org